

Seksuaalirikollisten asuttamisesta sanottua:

”Asunto ei voi olla missään, missä on lapsia lähellä”

”Ne houkuttelee sitten uhreja sinne asunnolle”

”Entäs naapurit”

”Ne on silleen vaikeita asiakkaita, että ne tulee iholle ihan eri tavalla”

”Uusii kumminkin tekonsa”

”Ne vääristelee, kieltää vastuunsa eikä tee yhteistyötä”

”Ne pitää saada tunnustamaan ja katumaan”

”Vajan taakse”

”Munat pois”

Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelut: TuPa

- Sisältää Asumisvalmennusyksikön ja hajasijoitetut tukiasunnot
- Hajasijoitettuja asuntoja yhteensä 63 pääkaupunkiseudulla (suurin osa Helsingissä)
- Tukiasunnoista isoin osa yksiöitä
- Asukkaat tukiasunnoissa yhteistyökuntien sijoittamina
- Työskentely perustuu asiakassuunnitelmaan
- Työskentely sisältää kotikäyntejä, tarvittaviin palveluihin ohjaamista ja muutostyöskentelyä
- Työskentelyä vetää yhteen GLM – viitekehys

(Todella) Viitteellinen tyypittely tukiasunnossa asuvasta seksuaalirikoksen tehneistä:

- Muodostavat pienen osan tukiasuntojen asiakkaista
- Kaikki miehiä
- Iältään noin 35 – 55 – vuotiaita
- Sekä lapsiin, että aikuisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia. Raiskaus kuitenkin yleisin nimike
- Ei muuta rikostaustaa
- Aikaisempi asuminen moitteetonta
- Rikokset saatettu tehdä päihtyneenä, mutta ei varsinaisia osoittimia päihdeongelmasta

...jatkuu:

- Osaavat käyttää palvelujärjestelmää
- Hyväksyvät tukiasumisen säännöt ja sitoumukset ainakin sanallisesti
- Mieltävät tukiasumisen välivaiheeksi
- Tulevaisuutta koskevat suunnitelmat suuntautuvat usein koulutukseen tai työhön
- Narratiivissa esiintyy harvemmin ajatuksia tekemisen kannattamattomuudesta ja elämän suunnan puuttumisesta

No mikä se riski nyt sitten on?

- Käsitys uusimisriskistä muodostetaan kahdella tasolla olevista tekijöistä
- Staattiset tekijät
- Dynaamiset tekijät
- Staattiset (muuttumattomat) tekijät muodostuvat asiakkaan historian pohjalta
- Dynaamiset (muuttuvat) tekijät ovat laadultaan sellaisia, että niihin voi vaikuttaa interventioilla

Staattiset tekijät:

- Tekijän ikä
- Seksuaalirikosten toistuvuus
- Poikkeavat seksuaalisen kiinnostuksen kohteet
- Tekijän ja uhrin suhde
- Yleinen rikollisuus

- Avataanpa vähän:

Pientä tarkennusta staattisiin tekijöihin:

- Tekijän iän kasvaessa todennäköisyys seksuaalirikoksen uusimiselle pienenee
- Aikaisemmin tehdyt seksuaalirikokset ennustavat todennäköisempää uusimista (aiemmat seksuaalirikokset, alle 18 – vuotiaana pidätetty seksuaalirikoksesta ja tuomittu 18 – vuotiaana tai yli seksuaalirikoksesta)
- Ei – kontaktisia seksuaalirikoksia, uhrin sukupuoli, uhri nuori, onko tuntematon uhri, onko uhri sukua
- Aikaisempi muu rikollisuus ja yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa

Dynaamiset (muuttuvat/muutettavissa olevat) tekijät

- Dynaamisia riskitekijöitä arvioidaan kahdella tasolla: akuutilla ja vakaalla
- Akuutit tekijät voidaan mieltää teon laukaiseviksi nykyhetkessä vaikuttaviksi tekijöiksi
- Vakaaat riskitekijät ovat niitä asioista, jotka ylläpitävät uusimisriksiä
- Arvioitavia vakaita riskitekijöitä on kuusi kategoriaa, jotka vielä tarkentuvat alakategorioiksi

Kuusi kategoriaa

- Merkittävät sosiaaliset vaikuttajat
- Puutteet ihmissuhteissa
- Seksuaalinen itsesäätely
- Seksuaalista väkivaltaa tukevat asenteet
- Yhteistyö valvonnan kanssa
- Yleinen itsesäätely
- Esimerkkejä alakategorioista: emotionaalinen samaistuminen lapsiin, seksuaalinen itsesäätely, negatiivinen emotionaalisuus/vihamielisyys ja jne...

Muutama sananen RNR -periaatteesta

- RNR eli Risk-Need-Responsivity model. Suomeksi riski-tarve-vastaavuus-periaate
- Uusimisriskiin vaikutetaan sen tason mukaisesti interventioilla, jotka kohdistuvat dynaamisiin (muutettavissa oleviin) uusimisriskitekijöihin, mitkä kohottavat rikoksen uusimisen todennäköisyyttä
- Esimerkiksi: Jukka tekee omaisuusrikoksia rahoittaakseen päihteidenkäyttöään. Asunto löytyy, ystäväpiiri tuomitsee Jukan käytöksen ja osa kyllästyneitä siihen, että tavaraa häviää aina kun Jukka käynyt vierailemassa. Pystynyt pitämään työpaikkansa tähän asti. Jukka kertoo eläneensä kaksoiselämää ja häpeävänsä tilannetta johon päätynyt. Kuvailee haastattelussa selkeästi niin psyykkistä kuin fyysistä riippuvuutta päihteisiin. Mihin siis interventio tulisi kohdistaa?

”Oulu, we have a problem!”

- Uusimisriskin staattisten ja dynaamisten osioiden arvioiminen vaatii tarkkoja dokumentteja (esitutkimamateriaali, viranomaistietoja yms.) ja asialle erityisesti rakennetun arviointivälineistön (Static2002R ja Stable2000 tai Stable2007)
- Arviointivälineistö vaatii koulutuksen (RSKK)
- Puutteellisesti laadittu arvio saattaa johtaa intervention kohdentumisen väärälle alueelle tai väärällä intensiteetillä
- RNR – tutkimuksissa havaittu, että esimerkiksi liian intensiivinen interventio suhteessa riskin tasoon saattaa nostaa uusimisriskiä
- Suomeksi: Jos matalan uusimisriskin asiakkaalle kohdistetaan interventioita, mitkä tarkoitettu korkean uusimisriskin asiakkaille voi asiakkaan uusimisriskin taso nousta
- No, mitä tässä nyt sitten tekisi?

GLM (Good Lives Model) lähestymistapana

- Keskitytään vahvuuksiin tai niiden kehittämiseen
- Lisätään asiakkaan kokemusta oman elämänsä laadusta ja hallinnasta ja näin löydetään polkuja pois toimimattomista tavoista hakea mielekkyyttä omaan elämään
- Esimerkki: Asiakas kokee hallitsevansa epämiellyttävät tilanteet parhaiten käyttämällä väkivaltaa tai sillä uhkaamalla. Löytämällä keinoja, joilla asiakas säilyttää kokemuksensa omasta toimijuudestaan ja hallinnasta vaikeissa tilanteissa saattaisi tarve käyttää väkivaltaa vähentyä.
- Ongelma ei siis ole yksilön pyrkimyksissä vaan keinoissa, joilla niihin pyrkii

GLM:n yhdeksän aluetta:

- 1. Kokemus fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta hyvinvoinnista (HYVINVOINTI)
- 2. Kokemus perusasioiden osaamisesta, (TIETÄMYS)
- 3. Kokemus osaamisen, pystyvyyden ja kyvykkyyden ilmaisemisesta mm. työn, vapaa-ajan ja ihmissuhteiden kautta (PYSTYVYYS)
- 4. Mahdollisuudet kokea ja ilmaista hallinnan tunnetta, terve itsetunto ja kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa (TOIMIJUUS)
- 5. Kokemus yhteydestä ja vuorovaikutuksesta muihin ihmisiin. Kokemus mm. läheisyydestä, tuesta, vastavuoroisuudesta, ystävydestä (LIITTYMINEN)
- 6. Kokemus mielenrauhasta ja henkisestä tasapainosta (MIELENRAUHA)
- 7. Kokemus oman elämänsä tarkoituksesta, merkityksestä ja arvoista (TARKOITUS)
- 8. Kokemus onnellisuudesta ja tyytyväisyydestä omaan itseen ja elämään (ONNELLISUUS)
- 9. Kokemus mahdollisuudesta ilmaista luovuutta itselle ominaisella tavalla (LUOVUUS)

GLM ja seksuaalirikoksen tehneet

- GLM:iin pohjaava työskentely tuonut esiin havainnon, että seksuaalirikoksen tehneillä nousee esiin korostuneesti ongelmia tietyissä osa – alueissa:
 - 1. Kokemus fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta hyvinvoinnista (HYVINVOINTI)
 - 3. Kokemus osaamisen, pystyvyyden ja kyvykkyyden ilmaisemisesta mm. työn, vapaa-ajan ja ihmissuhteiden kautta (PYSTYVYYS)
 - 4. Mahdollisuudet kokea ja ilmaista hallinnan tunnetta, terve itsetunto ja kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa (TOIMIJUUS)
 - 5. Kokemus yhteydestä ja vuorovaikutuksesta muihin ihmisiin. Kokemus mm. läheisyydestä, tuesta, vastavuoroisuudesta, ystävydestä (LIITTYMINEN)
 - 6. Kokemus mielenrauhasta ja henkisestä tasapainosta (MIELENRAUHA)

Asuminen ja edelliset kentät: siis mitä?

- Edellisen pohjalta tulisi mielestäni kysyä, ”millä tavoin asuttamisen yhteydessä tai sen osana tehtävä työ tai itse asuttaminen vastaa mainittuihin kenttiin?”
- Kerrataanpa:
 - 1. Kokemus fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta hyvinvoinnista (HYVINVOINTI)
 - 3. Kokemus osaamisen, pystyvyyden ja kyvykkyyden ilmaisemisesta mm. työn, vapaa-ajan ja ihmissuhteiden kautta (PYSTYVYYS)
 - 4. Mahdollisuudet kokea ja ilmaista hallinnan tunnetta, terve itsetunto ja kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa (TOIMIJUUS)
 - 5. Kokemus yhteydestä ja vuorovaikutuksesta muihin ihmisiin. Kokemus mm. läheisyydestä, tuesta, vastavuoroisuudesta, ystävydestä (LIITTYMINEN)
 - 6. Kokemus mielenrauhasta ja henkisestä tasapainosta (MIELENRAUHA)

Miten hyödyntää edellistä ja mihin sillä on tarkoitus mennä?

- Kentät tarjoavat itsessään aiheita asiakkaan kanssa yhteistyössä tehtävään tarkasteluun
- Työskentely ei tarkennu uusimisriskitekijöihin vaan elämänlaadun parantamiseen. Riski väärästä intensiteetistä tai kohdistamisesta pienenee. Mielenrauhaan lisäämiseen kohdistettu työskentely: ”Mulla on niin rauhallinen olo, että pakko päästä tappelemaan”
- Työskentelyn tulisi liikkua asiakkaan arjessa ja tähdätä konkreettisiin toimenpiteisiin: esimerkiksi pystyvyyden lisäämistä työn tai koulutuksen kautta. Omien asioiden ja arjen hallinta toimijuuden lisääjänä

Jatketaan vielä vähän!

- Asiakkaan arjen ja elämän muuttuessa syntyy tilaa uudelle identiteetille
- Identiteetin muutos vaatii sosiaalista tilaa/areenoita, joissa uusia identiteettiään ja testata sitä
- Eli vaikkapa ”psykopaattipervosta” germaanisen filologian opiskelijaksi. Kummaksi haluaisit itse esittäytyä?
- Kokemus identiteetin muutoksessa lisää desitanssia(rikoksettomuudessa pitäytymistä)

Kerrataan:

- Työskentelyn olisi hyvä vastata GLM:n kenttiin
- Tähdätään konkretiaan
- Annetaan tilaa ja lupa uudelle identiteetille
- HUOM!!!! RNR ja GLM eivät sulje toisiaan pois!

- Mikä se erityiskysymys sitten on? Oma näkemykseni: katsoa riskin taakse (GLM), hyväksyä positiiviset muutokset ”psykopaattipervoille” ja antaa tilaa uudelle identiteetille vrt: ” Tosi hyvä, että sait töitä saksankielen tulkkina, mutta liittykös siihen riskejä kun nyt sitten kuitenkin teet työtä ihmisten kanssa ja olet kuitenkin vanha raiskari?” Työnjako: mihin asiaan kukin asiakkaan elämässä mukana oleva toimija keskittyy? Onko tarpeeksi aikaa, tilaa ja kaikupintaa oman työn reflektoinnille? Parityö on suositeltavaa. Jos asiakkaan sijoittaminen jollekin asuinalueelle mietityttää (esim. lastantarhan tai koulun läheisyyden takia) suosittelen tekemään yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ennen asuttamista – asiat siis hyvä selvittää ennen asiakkaan vapautumista.

Kiitos ja kunnia niille keille se kuuluu:

- Staattisen ja dynaamisen uusimisriskin arvion osuus pohjaa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yliopettajan Nina Nurmisen materiaaliin ”Seksuaalirikosten uusimisriskin arviointi” – koulutuksesta. Suosittelen kyseistä koulutusta, kuten myös saman toimijan ”Seksuaalirikollisten kanssa työskentely” – koulutusta.
- RNR – periaatteesta löytyy paljon materiaalia. Suosittelen aloittamaan herrojen James Bonta ja D.A Andrews kirjoituksista.
- GLM:n kohdalla suosittelen aloittamaan artikkeleista joiden takana nimiä: Tony Ward, Davis s. Prescott, Mayumi Purvis
- Internetistä löytyy helposti artikkeleita hakusanoilla ”risk need responsivity model” ja ”good lives model rehabilitation theory”
- Kiitos!!